शास्त्रीशिक्षाशास्त्रीचतुर्थवर्षस्य पाठ्यक्रमः

अङ्काः – 300 + 800 = 1100

पत्रसंख्या	सैद्धान्तिक विषयाः	योगः
1	शिक्षाशास्त्रम् (शिक्षायां नवीनप्रवृत्तयः)	100
2	शास्त्रशिक्षणम्/संस्कृतशिक्षणम्	100
3	आधुनिकभाषा/आधुनिकविषयशिक्षणम्	100
4		
5		

प्रशिक्षुता

<table>
<tr><td colspan="3">आन्तरिक वाह्यञ्च मूल्यांकनम्   600 अङ्काः</td></tr>
<tr><td>1</td><td>संस्कृतशिक्षणम्
पाठयोजना (वाह्यमूल्याङ्कनम्) 100 अङ्काः
आन्तरिकमूल्याङ्कनम् (16 सप्ताहाः)
पाठयोजना (50 अङ्काः)
विधिप्रविधिश्च (50 अङ्काः)
शिक्षणोपकरणानि (50 अङ्काः)
विषयवस्तुचयनम् (50 अङ्काः)</td><td>300</td></tr>
<tr><td></td><td>आधुनिकभाषा/आधुनिकविषयशिक्षणम् (किमप्येकम्)
हिन्दीशिक्षणम्
आङ्ग्लशिक्षणम्
सामाजिकविज्ञानशिक्षणम्

पाठयोजना (वाह्यमूल्याङ्कनम्) 100 अङ्काः
आन्तरिकमूल्याङ्कनम् (16 सप्ताहाः)
पाठयोजना (50 अङ्काः)
विधिप्रविधिश्च (50 अङ्काः)
शिक्षणोपकरणानि (50 अङ्काः)
विषयवस्तुचयनम् (50 अङ्काः)</td><td>300</td></tr>
<tr><td>2</td><td>प्रशिक्षुता (द्वितीयभागः)
१-शिक्षणस्यावलोकनम् , 25 अङ्काः
अध्यापकशिक्षकस्य आदर्शपाठः</td><td>100</td></tr>
</table>

उपाध्यायमण्डः

.06.2019

Scanned by CamScanner

	विद्यालयशिक्षकस्य आदर्शपाठः सहपाठिनाम् पाठः २-संस्कृतशिक्षणम् (प्रशिक्षुतायां 20 पाठः पाठयोजनानुगुणं पाठनीयाः, तत्र समीक्षापाठद्वयं निरीक्षणीयम्) (15+15=30अङ्काः) ३-आधुनिकविषय/भाषा शिक्षणस्य अभ्यासपाठः(प्रशिक्षुतायां 20 पाठः पाठयोजनानुगुणं पाठनीयाः,तत्र समीक्षापाठद्वयं निरीक्षणीयम्) (15+15=30अङ्काः) ४-प्रतिवेदनम् 15 अङ्काः	
3	प्रायोगिकशिक्षामनोविज्ञानम् – (व्यक्तित्वपरीक्षणम्) अभिलेखः 60 अङ्काः TAT (20 अङ्काः) रोर्शामसिपरीक्षणम् (20 अङ्काः) साहचर्यपरीक्षणम् –शब्दसाहचर्यम् निरन्तरसाहचर्य (20 अङ्काः) वाक्परीक्षा 40 अङ्काः	100

ઉપાધ્યાય:

૦૬.૦૬.૨૦૧૯

Scanned by CamScanner

कक्षा – शास्त्रीशिक्षाशास्त्री (बी.ए.बी.एड.)चतुर्थवर्षम्

विषयः - शिक्षाशास्त्रम्

प्रश्नपत्रक्रमाङ्कः –प्रथमः **पूर्णाङ्काः 100**

	शिक्षायां नवीनप्रवृत्तयः	**अङ्काः**
एककः 1	**मूल्यशिक्षा**	16
	• मूल्यशिक्षायाः आवश्यकता, महत्त्वं, क्षेत्रञ्च। मूल्याधारितशिक्षायाः महत्त्वम्। • मूल्यानां अर्थः प्रकृतिः महत्वं वर्गीकरणञ्च। • मूल्यनिर्माणे पाठ्यसहगामिक्रियाः • भारतीयसंस्कृतौ मानवमूल्यानि • आधुनिकपरिप्रेक्ष्ये मूल्यानां प्रासङ्गिकता	
एककः 2	**पर्यावरणशिक्षा**	16
	• पर्यावरणशिक्षा-सम्प्रत्ययः प्रकृतिः,क्षेत्रञ्च,महत्त्वम, उददेश्यानि च। • संस्कृतवाङ्मये पर्यावरणम, प्राचीनभारते पर्यावरणसंरक्षणोपायाञ्च। • पर्यावरण-प्रदूषण सुरक्षा च • प्रर्यावरणपदूषणस्य परिचयः, प्रदूषणप्रकाराः प्रदूषणकारणानि, तन्नियन्त्रणोपायाश्च। नाभिकीयप्रदूषणम, अपशिष्टघनवस्तुप्रदूषणम, वायुप्रदूषणम, जलप्रदूषणम, ध्वनिप्रदूषणम, मृदाप्रदूषणम, प्रदूषणजनिताः रोगाश्च। • स्वस्थ पर्यावरणं मानवसमाजश्च।	
एककः 3	**निर्देशनं परामर्शश्च।**	16
	• निर्देशनम अर्थः उददेश्यानि, आवश्यकता च। • निर्देशनस्य प्रकाराः- शैक्षिक-व्यवसायिक-वैयक्तिकनिर्देशनम। • परामर्शः-अर्थः प्रक्रिया च। • निर्देशनकार्यक्रमे शिक्षकस्य भूमिका। • संस्कृतवाङ्मये निर्देशनपरामर्शस्य संदर्भाः	
एककः 4	**मानवाधिकारः**	16
	• मानवाधिकाराणां सम्प्रत्ययः,आवश्यकता महत्त्वं च,भारतीयसंविधान मानवाधिकाराश्च। • आधारभूतमानवाधिकाराः-स्वतन्त्रता,समानता,शिक्षा, सुरक्षा,अभिव्यक्तिः च। • राष्ट्रियमानवाधिकारायोगः,राज्यमानवाधिकारस्योगः - तदुद्भवः प्रकार्याणि, क्षेत्रञ्च। • स्त्रीणां, बालकानां, सामाजिकोपेक्षितानाञ्च विषेषाधिकारः। • भारते मानवाधिकारान्दोलनानि।	
एककः 5	**समावेशात्मकशिक्षा**	16
	• समावेषात्मकशिक्षायाः परिभाषा,सम्प्रत्ययः,महत्त्वं दर्शनञ्च। • विशिष्टशिक्षा, एकीकृतशिक्षा, समावेषात्मकशिक्षा इत्येतेषु मिथः भेदः। • विविधावश्यकतायुताः बाला -इन्द्रियसम्बद्धाः - बुद्धिसम्बद्धाः- (प्रतिभापाली, बुद्धिमान,	

उपाध्यायः

०६.०६.२०१९

Scanned by CamScanner

	मानसिकाक्षमः) इत्यादीनां परिभाषाः विषेषताषच। • कक्षयायां विपेपावस्यकतानां पूर्तये अपेक्षिताः सहकारिसेवाः- विशिष्टशिक्षकः, विशिष्टोपचारक शारीरिकोपचारकः वृत्युपचारकः परामर्षकः च। • समावेषात्मकशिक्षायाः कार्यक्रमाः योजनाः, अधिगन्तुः विभिन्नीकृतावश्यकतानां पूर्तये प्रविधेः भूमिका च।	
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		20
आन्तरिकमूल्यांकनाय प्रायोगिकपरामर्शाः- 1. भारते मानवाधिकारशिक्षामाधिकृत्य सारपत्रमेकं लेखनीयम। 2. दैनिकपत्र-पत्रिकाभ्यः समागतानां मानवाधिकाराधारितानां वार्तानां सङ्ग्रहः। 3. एकं मूल्यमाधृत्य चित्रकथायाः लेखनम् 4. पर्यावरणजागरुकतायै चित्रवीथी निर्माणम्		
अनुशंसित ग्रन्थाः – 1. सन्तोष मित्तल एवं मीनू अग्रवाल ; २१वीं सदी में पर्यावरण एवं पर्यावरणशिक्षा , आर.एल. बुक डिपो मेरठ ,2010 2. राधावल्लभ; पर्यावरण शिक्षा, विनोद पुस्तक मन्दिर, आगरा 3. जसवन्त विर्क ,अलका अरोडा ;समावेशी शिक्षा के आधार , टी.एफ. सी. पब्लिकेशन्स पटियाला 4. एस.एस. यादव ,सुधा यादव; समावेशी शिक्षा ,टण्डन पब्लिशर्स ,लुधियाना 5. रामशकल पाण्डेय ,करुणाशङ्कर मिश्र ;मानवाधिकार और मूल्य शिक्षण ;विनोद पुस्तक मन्दिर आगरा 6. तपन बिसवाल ; मानवाधिकार जेण्डर एवं पर्यावरण ,विवा बुक्स प्राइवेट लिमिटेड नई दिल्ली 7. आर.ए. शर्मा ; मानव मूल्य एवं शिक्षा ,आर. लाल बुक डिपो मेरठ		

अङ्कविभाजनम्

निर्देशः - प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नपत्ररचना भवेत् -

नियमितच्छात्राणां कृते		
1	बहुविकल्पीयप्रश्नाः	5 x 2 = 10
2	लघूत्तरीयप्रश्नाः	5 x 4 = 20
3	दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	5 x 10 =50
	योगः	80
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		20
महायोगः		100

०६.०६.२०१९

Scanned by CamScanner

कक्षा – शास्त्री-शिक्षाशास्त्री (बी.ए. बी.एड.) चतुर्थवर्षम्

विषयः - शिक्षाशास्त्रम्

प्रश्नपत्रक्रमाङ्कः –द्वितीयः पूर्णाङ्काः 100

	संस्कृतशिक्षणम्	अङ्काः
एककः 1	संस्कृतशिक्षणं शिक्षणोद्देश्यानि च	16
	• संस्कृतस्य भाषावैज्ञानिकं स्वरूपम, ऐतिहासिकं सांस्कृतिकं महत्त्वम् च। • आधुनिक भारते संस्कृत शिक्षणस्य आवश्यकता, • पाठयचर्यायां संस्कृतस्य स्थानं प्रभावश्च। • संस्कृतशिक्षकः- व्यक्तित्वम उत्तरदायित्वश्च। • पारम्परिकधारायां आधुनिकधारायाञ्च विविधस्तरेपु संस्कतशिक्षणस्योदेश्यानि।	
एककः 2	भाषाकौशलानि	16
	• श्रवणम उच्चारणं च-महत्त्वं,स्थानप्रयत्नयोः ज्ञानम् • वाचनं लेखनं च- महत्त्वं, वर्ण-पद-वाक्यानां बोधः च। • श्रवणकौशलम् -प्रकाराः संवर्धनोपायाश्च। • उच्चारणप्रशिक्षणम- भाषाप्रयोगशाला, ध्वनिमुद्रणम, वैयक्तिकसामूहिकाभ्यासः • उच्चारणदोपाः तन्निवारणोपायाश्च। • वाचनकौशलम् - प्रशिक्षणोपायाः वर्ण-पद-पदसमुच्चय- वाक्य-कथाकथनविधीनां सन्दर्भे सस्वरवाचनं मौनवाचनं च। • लेखनकौशलम् - नियमाः, प्रकाराः(श्रुतलेखनं,दृष्टलेखनं वा), लेखनदोषाणां, निवारणोपायाश्च।	
एककः 3	संस्कृतस्य प्रचार-प्रसाराभिकरणानां परिचयः पाठयसहगामिक्रियाश्च	16
	• भाषाकौपलानां विकासाय उपयुक्ताः पाठयसहगामिक्रियाः-वादविवादः,वाक्स्पर्धा, अक्षरश्लोकी, निबन्धलेखनम, संगोष्ठी, कथालेखनम, समस्यापूर्ति, गानम, विनोदकणिका, प्रहेलिका, कथाकथनम, प्रदर्षिनी, स्फूर्तिस्पर्धा, विद्यालयपत्रिका, भाषाक्रीडाश्च। • शब्दरूपाणां , धातुरूपाणां श्लोकानां कण्ठस्थीकरणस्य महत्त्वम, उपायाश्च। • संस्कृतस्य प्रचार-प्रसाराभिकरणानां परिचयः- • शासकीयाभिकरणानि- राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम , संस्कृत अकादमी, संस्कृतनिदेषालया, संस्कृतविष्वविद्यालयाः च, • शासकीयेतराभिकरणानि-संस्कृतप्रचारे संलग्ना, संस्था, संस्कृतपत्र-पत्रिकाः संचारमाध्यमानि च।	
एककः 4	व्याकरणशास्त्रशिक्षणम्	16
	• व्याकरणशास्त्रशिक्षणविधयः। • पठनलेखनभाषणउच्चारणशिक्षणम्। • सन्धिसमासयोः शिक्षणम्। • कारकशिक्षणम्।	

ઉપાધ્યાયમ૦,

[signature] ०६.०६.२०१९

Scanned by CamScanner

	• व्याकरण शिक्षणे शिक्षणोपकरणानां निर्माणं प्रयोगश्च	
एककः 5	साहित्यशास्त्रशिक्षणम्	16
	• साहित्यषास्त्रशिक्षणविधयः। • पद्य-गद्य-कथा-नाटक शिक्षणम् • छन्दसः शिक्षणम्। • अलङ्कारशिक्षणम्। • व्याकरण शिक्षणे शिक्षणोपकरणानां निर्माणं प्रयोगश्च	
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		20
आन्तरिकमूल्यांकनाय प्रायोगिकपरामर्शाः- 1. सामूहिकचर्चा - आधुनिकसंस्कतशिक्षाषास्त्रिणां विचारान अधिकृत्य। 2. कस्याप्येकस्य संस्कृत विष्वविद्यालयस्य वृत्तलेखनम। 3. एकस्य प्रेरणास्पदाधुनिकसंस्कृतशिक्षाषास्त्रिणः जीवनवृत्तलेखनम। 4. अलङ्काराणां कण्ठस्थीकरणम् 5. शिक्षणोपकरणानां निर्माणम्		
अनुशंसित ग्रन्थाः –		
1. संन्तोष मित्तल ; संस्कृतशिक्षणम् , नवचेतना पब्लिकेशन्स ,जयपुरम् 2. आजाद मिश्रः ; संस्कृतभाषाशिक्षणम् ,मध्यप्रदेशसंस्कृतबोर्ड ,मध्यप्रदेशः 3. रघुनाथ सफाया ; संस्कृत शिक्षण ,हरियाणा ग्रन्थ अकादमी , 4. विश्वासः ;कौशलबोधिनी , संस्कृत भारती, दिल्ली 5. वाई.एस. रमेशः , साहित्यशिक्षणविधिः ,हंसा प्रकाशन, जयपुर 6. प्रभा देवी चौधरी , साहित्यशिक्षणम् , भोपाल परिसर भोपाल 7. लक्ष्मीनिवास पाण्डेयः ,संस्कृतकाव्यशिक्षणम् , श्रीलक्ष्मीसरस्वतीप्रकाशन ,वाराणसी 8. उदय शङ्कर झा ; साहित्य शिक्षणम् (शास्त्रशिक्षणसहितम्) चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम् वाराणसी		

अङ्कविभाजनम्

निर्देशः - प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नपत्ररचना भवेत् -

नियमितच्छात्राणां कृते		
1	बहुविकल्पीयप्रश्नाः	5 x 2 = 10
2	लघूत्तरीयप्रश्नाः	5 x 4 = 20
3	दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	5 x 10 =50
	योगः	80
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		20
महायोगः		100

उपाध्यायः

06.06.2019

Scanned by CamScanner

कक्षा – शिक्षाशास्त्रिचतुर्थवर्षम्

विषयः - शिक्षाशास्त्रम्

प्रश्नपत्रक्रमाङ्कः – :तृतीयः

पूर्णाड्का: 100

	हिन्दीशिक्षण	अङ्का:
एककः 1	**हिन्दी भाषा एवं कौशल** • भाषा- अर्थ, महत्त्व, मानक भाषा एवं मातृभाषा।,भाषा के विविध रूप- राष्ट्रभाषा, सम्पर्क भाषा, प्रादेशिक भाषा, सांस्कृतिक भाषा, अन्तर्राष्ट्रिय भाषा एवं विदेषी भाषा। • हिन्दी भाषा का उद्गम तथा विकास भाषा की प्रकृति एवं विषेषतायें, भारतीय भाषाओं का हिन्दी के साथ सम्बन्ध। • प्राथमिक स्तर पर भाषायी पाठ्यक्रम, माध्यमिक स्तर पर भाषायी कार्यक्रम। • हिन्दी शिक्षण के उद्देश्य, द्वितीय भाषा के रूप में भाषा शिक्षण के उद्देश्य. हिन्दी शिक्षण के सामान्य उद्देश्य एवं शिक्षणसूत्र। • भाषा कौशलों का महत्त्व, श्रवण कौशल उद्देश्य तथा विधियां।,पठन- कौशल. पठन का महत्त्व, पठन के रूप-सस्वर वाचन तथा मौन- वाचन।,लेखन-कौशल, लेखन कौशल का अर्थ, उददेश्य विधि. सुलेख, अनुलेख, प्रतिलेख तथा श्रुतलेख।	16
एककः 2	**गद्य, कविता, व्याकरण तथा नाटक शिक्षण तथा मूल्यांकन** • गद्य की परिभाषा एवं महत्त्व, गद्य-पाठ के प्रकार, उद्देश्य, विधियां।,गद्य शिक्षण की पाठ्योजना। • कविता की परिभाषा, कविता शिक्षण का महत्त्व, उद्देश्य तथा विधियां।, कविता शिक्षण की पाठ्योजना। • व्याकरण का अर्थ तथा परिभाषाएं, उददेश्य तथा विधियां।,व्याकरण शिक्षण की पाठ्योजना। • नाटक शिक्षण का अर्थ, परिभाषायें , उददेश्य तथा शिक्षण की विधियां।, नाटक शिक्षण की पाठ्योजना। • भाषा-शिक्षण में शिक्षण उपकरण	16
एककः 3	**हिन्दी पाठ्यपुस्तक एवं हिन्दी शिक्षक** • पाठ्यपुस्तक की ऐतिहासिक पष्ठभूमि, पाठ्यपुस्तक का महत्त्व। • हिन्दी के पाठ्यपुस्तकों के बाहय एवं आन्तरिक गुण। • पाठ्यपुस्तक निर्माण के सिद्धान्त। • हिन्दी शिक्षक- विषेशताएं एवं उसके विशेष दायित्व।	16

उपाध्यायमः,

06.06.2018

...कः 4	**पाठ्योजना निर्माण एवं दृश्य श्रव्य सामग्री** • पाठ्योजना की परिभाषायँ, पाठ्योजना की आवश्यकता, उत्तम पाठ्योजना के गुण।.हिन्दी भाषा की विविध विद्याओं की पाठ्योजना। • पाठ्योजना निर्माण करते समय सावधानियां ।. पाठ्योजना की सीमाएं। • दृश्य श्रव्य सामग्री का अर्थ, परिभाषा, एवं प्रकार- श्रव्य सामग्री , दृश्य सामग्री , दृश्य-श्रव्य सामग्री।. • हिन्दी शिक्षण में दृश्य श्रव्य साधनों के उददेश्य एवं उनका महत्त्व	16
एककः 5	**हिन्दी का प्रचार-प्रसार** • हिन्दी के उन्नयन में सरकारी, गैर सरकारी एवं साहित्यिक संगठनों की भूमिका। • राष्ट्रीय शैक्षिक अनुसंधान एवं प्रशिक्षण परिषद, केन्द्रीय हिन्दी निदेशालय, केन्द्रीय हिन्दी संस्थान, साहित्य'अकादमी। • हिन्दी के प्रसिद्ध दैनिक पत्र, पाक्षिक पत्र, मासिक पत्र एवं स्तरीय पत्रिकाएँ।	16
		20

आन्तरिकमूल्याङ्कनम्

आन्तरिकमूल्यांकनाय प्रायोगिकपरामर्शाः-

1. माध्यमिक स्तरीय एक हिन्दी पाठ्यपुस्तक का पाठ्यवस्तु विष्लेषण।
2. हिन्दी के क्षेत्र में कार्य कर रहे किसी भी एक संस्था या संघटन का संक्षिप्त प्रगति विवरण प्रस्तुति।
3. वैश्वीकरण एवं हिन्दी विषय पर एक चर्चा सत्र का आयोजन।
4. उच्चारण शुद्धता की दृष्टि से एक उपचारात्मक एवं निदानात्मक कार्ययोजना का निर्माण।

अनुशंसित ग्रन्थाः –

1. रामशकल पाण्डेय , हिन्दी शिक्षण , विनोद पुस्तक मन्दिर आगरा ,
2. रघुनाथ सफाया , हिन्दी शिक्षण विधि ,हरियाणा ग्रन्थ अकादमी ,
3. भोलानाथ तिवारी ; भाषाविज्ञान , चौखम्बा प्रकाशन , वाराणसी

Scanned by CamScanner

म्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नपत्ररचना भवेत् -

नियमितच्छात्राणां कृते		
1	बहुविकल्पीयप्रश्नाः	5 x 2 = 10
2	लघूत्तरीयप्रश्नाः	5 x 4 = 20
3	दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	5 x 10 =50
	योगः	80
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		20
महायोगः		100

कक्षा – शास्त्री-शिक्षाशास्त्री(बी.ए.बी.एड.) चतुर्थवर्षम्

विषयः - शिक्षाशास्त्रम्

प्रश्नपत्रक्रमाङ्कः –: तृतीयः पूर्णाङ्काः 100

	Teaching of English	अङ्काः
एककः 1	Objectives of Teaching English and the English teacher	16
	• English in India. • English in Indian Education • English as a Second Language and as a foreign language. • Role of English Teacher,Qualities of good English teacher • Responsibilities of an English Teacher 'organization of curricular activities Essay, Elocution, debate & Drama Word – games and Quiz.	
एककः 2	Language Learning and Teaching language skills	16
	• Features of Language . Factors affecting language Learning • Phonetics- The English phonetics symbols- An Introduction – vowels , diphthongs and consonants. • Use of Dictionary in pronunciation. • Development of four basic skills –Listening, Speaking, reading and Writing. • Teaching reference skills (Dictionaries, Thesaurus and Encyclopedias)	
एककः 3	Approaches Methods and Techniques of Teaching	16
	• Learning of English Approaches to Teaching English • Oral Approach, Structural approach, Communicative approach • Methods of Teaching English-Text book method, Grammar Translation method, Direct Method • Techniques of Teaching English-Story telling, Dramatization, Principles of teaching English, Maxims of teaching English	
एककः 4	Planning English Language Teaching and Evaluation	16
	• Objectives of Teaching Prose, Poetry, Supplementary Reader, Grammar and Composition to secondary school students. • Lesson plans to teach Prose, Poetry, Grammar &Composition to Secondary School Students.	

ઉપાધ્યાયપત્ર.

06.06.2019

Scanned by CamScanner

	• Concept and process of evaluation and bloom's taxonomy. • Tools of evaluation, preparing test itmes and blue print. • Analysis and inter pretation of scores.	16
कः 5	Audio Visual Aids	
	• Principles of Selection • Types of Audio Visul Aids and its Appropriate uses. • Language Laboratory. • Power Point Presentation	20
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		
आन्तरिकमूल्यांकनाय प्रायोगिकपरामर्शाः- 1. Group Discussion-on four Basic skills i.e.(L-S-R-W) 2. Assignment Work 3. Teaching Techniques 4. Evaluation Methods 5. Preparation of lesson Plan. 6. `Pilot Study of Std English Text Book with a brief report.		
अनुशंसित ग्रन्थाः –		
1. Pramila Dubey; Teaching of English , ShikshaPrakshan Jaipur 2. Abha Rani Bisht; Teaching English In India , Vinod PustakMandir Agra		

अङ्कविभाजनम्

निर्देशः - प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नपत्ररचना भवेत् -

नियमितच्छात्राणां कृते		
1	बहुविकल्पीयप्रश्नाः	5 x 2 = 10
2	लघूत्तरीयप्रश्नाः	5 x 4 = 20
3	दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	5 x 10 =50
	योगः	80
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		20
महायोगः		100

06.06.19

Scanned by CamScanner

कक्षा – शास्त्री-शिक्षाशास्त्री (बी.ए.बी.एड.)चतुर्थवर्षम्

विषयः - शिक्षाशास्त्रम्

पूर्णाङ्काः 100

प्रश्नपत्रक्रमाङ्कः –तृतीयः

	सामाजिकविज्ञानशिक्षणम्	अङ्काः
एककः 1	**विद्यालयीय विषयरूपेण सामाजिक विज्ञानस्य सम्प्रत्ययः** • सामाजिकविज्ञानशिक्षणस्य आवष्यकतायाः निर्धारणम। • सामाजिकविज्ञानस्य सम्प्रत्ययः, अस्य अन्येभ्यः सामाजिकविज्ञानविषयेभ्यः भेदप्रतिपादनञ्च। • समाजिकविज्ञानस्य ऐतिहासिकपष्ठभूमिः। • आधुनिकसामाजिकविज्ञानविषयस्य कृते तत्परता। • संस्कृतवाङ्गमये सामाजिकविज्ञानस्य विभिन्न संदर्भाः	16
एककः 2	**पाठ्यक्रमसिद्धान्ताः पाठ्योजना च** • सामाजिकविज्ञानविषयस्य पाठ्यक्रमरूपरेखायाः सिद्धान्ताः • सामाजिकविज्ञानस्य पाठ्यक्रमनिर्धारणस्य क्षेत्राणां संघटनम। • सामाजिकविज्ञानशिक्षणस्योदेष्यानि। • पाठ्योजना, एककयोजना, वार्षिकयोजनानां संरचनायां च अवधेयांषाः। • अनुदेषनकौषलानां विकासः, यथा - स्पष्टीकरणम, प्रश्नोत्तरकौषलम, उद्दीपनपरिवर्तनतम, सम्बद्धोदाहरणैःव्याख्यानम् च।	16
एककः 3	**सामाजिकविज्ञानस्य अनुदेषनपद्धतयः शिक्षणपद्धतयश्च** • अनुदेशनाव्यूहस्यावष्यकता। • सामाजिकविज्ञानस्य शिक्षणविधयः - व्याख्यानोपेतवादविवाद-विधिः योजनास्त्रोतविधिः,समस्यासमाधानविधिः, एककविधि, सर्वेक्षणविधिः, समाजीकृतभिव्यक्तिविधिः निरीक्षिताध्ययनविधिः च। • क्षेत्राटनम्, दलशिक्षणम्, सामाजिकविज्ञानसङ्घस्य अयोजनम् • सामाजिकविज्ञानप्रयोगशाला च।	16
एककः 4	**सामाजिकविज्ञानशिक्षणे नवयुक्तयः प्रविधयः च।** • सामाजिकविज्ञान शिक्षणे सङ्गणकस्य अनुप्रयोगः • सामाजिकविज्ञान शिक्षणे शिक्षणोपकरणानां निर्माणम् प्रयोगश्च • सामाजिकविज्ञान शिक्षणे सूचनासम्प्रेषणप्रविधेः प्रयोगः • मानचित्रशिक्षणम् • संस्कृतसाहित्ये सामाजिकविज्ञानेन संबद्धाः संप्रत्ययाः .	16
एककः 5	**सामाजिकविज्ञाने मूल्यांड्.कनम** • मूल्यांड्.कनस्योद्देश्यानि परम्परागतपरिवर्तनानि च। • मूल्यांड्.कनम-साधनानि उपादेयता च।	16

Scanned by CamScanner

• उपचारात्मकशिक्षणम्-स्वरूपम्, महत्त्वं प्रयोगश्च। • निबन्धात्मकप्रश्नेषु प्रश्नेनाम् अनुपातः वस्तुनिष्ठता च। • अन्वितिपरीक्षणस्य प्रयोगनिर्माणम् -उत्पादकतत्परता, प्रतिमानसंरचना, कार्ययोजना, भूमिकानिर्वहनं च।	
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20
आन्तरिकमूल्यांकनाय प्रायोगिकपरामर्शाः- 1. वार्षिकयोजनायाः अन्वितियोजनायाश्च निर्माणम्। 2. विभिन्न शिक्षणविधीनां प्रयोगः छात्रकेन्द्रितशिक्षण प्रणाल्याधारेण योजनायाः च निर्माणम्। 3. माध्यमिकस्तरे कस्यचित् सामाजिकविज्ञानविषयपाठ्य- पुस्तकस्य विर्मषात्मकमध्ययनम्।	
अनुशंसित ग्रन्थाः –	
1. सोहनलाल पाण्डेयः ;सामजिकविज्ञानशिक्षणम् , अक्षरप्रकाशनम् , जयपुरम् 2. गुरुशरण दास त्यागी ; सामजिक अध्ययन का शिक्षण; विनोद पुस्तक मन्दिर ,आगरा 3. D.S. Kothari ; Report of Education Commission(1964-66) , published by NCERT New Delhi 1970	

अंकविभाजनम्

निर्देशः - प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नपत्ररचना भवेत् -

नियमितच्छात्राणां कृते		
1	वहुविकल्पीयप्रश्नाः	5 x 2 = 10
2	लघूत्तरीयप्रश्नाः	5 x 4 = 20
3	दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	5 x 10 =50
	योगः	80
आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20	
महायोगः	100	

उपाध्यक्ष

06.05.19

Scanned by CamScanner